

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

מאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי-עת תורניים

בשנת תשד"מ

רשימה קודמת: אסיא מא, עמ' 56-88

תוכן הפרקים

3-1	א. כללי
6-4	ב. רפואה
10-7	ג. תפילין ותפילה
13-11	ד. ברכות
31-14	ה. פיקוח נפש
44-32	ו. שבת
51-45	ז. פסח
54-52	ח. תשעה באב
60-55	ט. יום כיפור ופורים
65-61	י. סכנה
73-66	יא. איסורים
83-74	יב. טהרה
92-84	יג. מילה
101-93	יד. השתלות וניתוחים
116-102	טו. חולים ונפטרים
120-117	טז. כהנים
122-121	יז. ניסויים בבעלי חיים
128-123	יח. נישואין ואבהות
134-129	יט. הריון ולידה
140-135	כ. אשה ובעלה
145-141	כא. נזיקין
149-146	כב. הפלות
157-150	כג. הפרייה מלאכותית

רשימת הספרים וכתבי-העת

המזרחי והפועל המזרחי באמריקה, ניו-יורק	1. אור המזרח
מפיצי אור השבת, ניו-יורק	2. אור השבת
ישיבת כסא רחמים. בני-ברק	3. אור תורה

4. אורייתא כולל אברכים יד משה, נתניה
5. אמרי יושר כולל אברכים מר"ץ, מבשרת ירושלים
6. אמרי צבי הרב צבי דומב, הוד השרון — בני ברק
7. אסיא המכון ע"ש ד"ר פ' שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה עפ"י התורה ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
8. בדרך אפרת ישיבת שכות ישראל, אפרת
9. בית תלמוד להוראה כולל בית תלמוד להוראה, ברוקלין
10. בשבילי הרפואה בית החולים קרית צאנו ע"ש לניאדו, נתניה
11. דבר ההתאחדות התאחדות תלמידי ואוהדי ישיבת בית יוסף צבי, ירושלים
12. הדרת מלך כולל אברכים שליך מזכירות האדמו"ר מליובאוויטש, ברוקלין
13. הליכות המועצה הדתית, תל אביב-יפו
14. חמדת שאול הרב שאול רוזנברג, ראצפערט בהונגריה
15. יגדיל תורה חברי הכולל שע"י מזכירות האדמו"ר מליובאוויטש, ניו-יורק
16. כבוד הרב הסתדרות תלמידי ישיבת רבנו יצחק אלחנן, נוא יארק
17. כבוד תורה מוסדות חב"ד, קונטיקט
18. כה לחי הרב ישראל חדאד, גרבה
19. כל הכתוב לחיים ספר זכרון להרב חיים טוביאס, אריאל, ירושלים
20. כרם שלמה תלמידי האדמו"ר מבאבוב, ניו-יורק
21. מוריה אגודת מוריה, ירושלים
22. מים טהורים הרב מסעוד מהדאר, גרבה
23. מספרא לסיפא עלון לבני הישיבה בצה"ל, שעלבים
24. מקוה המים הרב משה מלכה, פתח תקוה
25. משכנות ישראל הרב ישראל גרוסמן, ירושלים
26. משנת חיים הרב חיים מאיר יחיאל הלוי שטיינברג, בני-ברק
27. משפטי שמואל הרב שמואל ברוך ורנר, בני-ברק
28. נועם מכון תורה שלמה, ירושלים
29. נחלת עזרא הרב עזרא הדאיה, חיפה
30. נר המאיר כולל אברכים אור הנר, בני-ברק
31. עלון שבות ישיבת הר עציון, אלון שבות
32. העמק תלמידי ישיבת עמק הלכה, ברוקלין
33. עמק הלכה — אסיא מכון שלזינגר לחקר הרפואה עפ"י התורה, ירושלים
34. פסקי דין בתי הדין הרבניים בישראל, ירושלים

35. פרי תמרים כולל תורה ויראה דרבנו יואל דסאטמאר, ניו-יורק
36. הצופה התנועה העולמית של המזרחי, תל אביב
37. ציץ אליעזר הרב אליעזר יהודה וולדינברג, ירושלים
38. קובץ חדושי תורה בית חב"ד, באר שבע
39. קול התורה מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
40. קול יהודא הרב-יהודה גרינפעלד, סעמיהאלי בהונגריה
41. קנין תורה בהלכה הרב אברהם דוד הורביץ, שטרסבורג — ירושלים
42. שבט מיהודה הרב איסר יהודה אונטרמן, תל אביב — ירושלים
43. שבילין חבר הרבנים של המזרחי והפועל המזרחי, תל אביב
44. שואל ומשיב הרב אברהם הכהן, גרבה
45. שו"ת מהרש"ג הרב שמעון גרינפעלד, סעמיהאלי — ירושלים
46. שמעתין איגוד מורים למקצועות הקודש במוסדות על-יסודיים דתיים, בני-ברק
47. שערי הלכות ישיבת בית שערים, ברוקלין
48. שרשרת מושב שרשרת בנגב
49. תורה ומדע משרד החינוך ואגודת אנשי מדע שומרי תורה, רמת-גן
50. תורה שבעל-פה מוסד הרב קוק, ירושלים
51. תחומין מכון צומת, אלון שבות

רשימת התשובות והמאמרים

א. כללי

1. מפתח תמציתי למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בכתבי-עת תורניים בשנת תשמ"א. הרב מאיר וונדר. אסיא לז, 63-82; בשנת תשמ"ב — לח, 57-67. 115, 50 ערכים עם תמצית המסקנות, מתוך 14, 22 כתבי-עת, מסודרים ב"17, 15 פרקים, עם מפתח לענינים ולשמות.
2. מדור הרפואה. הרב זאב דב סלונים. נועם כב, רנ-רנא. ציונים בעניני: שתיית שמן דגים בחול ובשבת; ניסויים בבעלי חיים; שהחיינו לשומעים בליל שני של ראש השנה; יין פוטר שאר משקין בשומע.
3. פרקים בפתולוגיה בתלמוד ובנושאי כליו. ד"ר אברהם שטינברג. אסיא לז, 49-62; לח, 46-56. פרק ג: הריאות. פרק ד: מערכת העצבים.

ב. רפואה

4. טיפול רפואי אם יש בו מצוה. הרב נחום לאם. תורה שבעל-פה כה, קמ-קמג. זוהי מחלוקת נמשכת מהתנאים עד הראשונים והאחרונים.

5. רפואה — אמונה ובטחון. יובל לוי. שמעתין 77, 41-45.
 בירור השיטות אם מותר לדרוש ברופאים או להחמיר על עצמו שלא
 ללכת אליהם, ומסקנת הפוסקים שיש לפנות אליהם.
 6. רפואה והלכה בספר חסידים: נטילת שכר טירחה של רפואה. ד"ר שמואל
 קוטק. אסיא לז, 37-42.
 יש הבדל בין דעת הרמב"ן וספר חסידים, אם מותר לקבל שכר על
 הטיפול או על הייעוץ.

ג. תפילין ותזילה

7. מי שיש לו מכה ביד וסמרטוט כרוך עליה. הרב משה מלכה, להרב מכלוף
 אדרעי. מקוה המים ח"ה, עמ' ד.
 יכול להניח תפילין, אבל יברך רק על של ראש.
 8. איטר שהניח תפילין בימין ולמד לכתוב כימין, אם חוזר ומניח בשמאל ככל
 אדם. הרב מנשה קליין. שערי הלכות ג, ג-ו.
 יחזור ויניח בשמאל, ולא נהיר הפסק שיניח בשתי ידיו.
 9. שער להוראה, בעריכת חברי הכולל. העמק (ברוקלין) ב, קט-קכב.
 בין היתר: תפילין ותפילה במי שנותח מלפניו או מאחוריו, ונוזלים ממנו
 מי רגלים; חשש חציצה בניתוח שעושים הרופאים להחזיר צורת הוד,
 והאם חייבת האשה לקבור את הבשר שהוסר ממנה.
 10. חולה החייב לאכול סוכר באמצע תפילת שמונה עשרה, אם יברך לפוי
 האכילה. הרב פסח אליהו פאלק. בשבילי הרפואה ו, סג-פב.
 לא יפסיק לברך ברכת הנהנין, אלא יהרהר הברכה בלבו.

ד. ברכות

11. ברכה על תרופות. ירמיהו סטויסקי. עלון שבות 105, 28-40.
 מחלוקת אם צריך ליהנות מהאוכל עצמו או מהנאת הרפואה, ובכל אופן
 על אינפוזיה אין לברך.
 12. ברכה ראשונה ואחרונה על חוקני מזון או סערום-אינפוזיא. הרב אברהם דוד
 הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' סט, עמ' קכ-קכא.
 13. ברכת הגומל. הרב אליהו כ"ץ. קובץ חידושי תורה באר שבע ב, 9-13.
 חולה שגופו התכווץ והתעקם משתיית מים בלתי מסוננים, יברך הגומל
 כשיבריא.

ה. פיקוח נפש

14. פיקוח נפש דוחה שבת. הרב אליעזר יהודה וולדינברג. ציץ אליעזר חט"ז, סי'
 טז. עמ' לה-לח.

- המקור לכך בתורה. הנשאל מגונה, מפני שהיה לו להזדרז להציל בעצמו.
15. דין פיקוח נפש בשבת. יוסי בוסקילה. בדרך אפרת 18, 19-23. סיכום שיטות הראשונים בדין הותרה או דחוייה.
16. בענין דפיקוח נפש. הרב מאיר גרינבערג. הדרת מלך א, כה-לה. שלמה הלוי סגל. סט-עג.
- בביאור דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ה.
17. הלכות פיקוח נפש בסכנה רוחנית. הרב אברהם שרמן. תורה שבעל-פה כה, צד-קה.
- בשו"ע פסק כדעת הראשונים שמחללים שבת להציל נפש ישראל מהמרת דת.
18. פיקוח נפש בשבת על ידי ישראל דוקא, או על ידי עכו"ם. הרב צבי גראס. פרי תמרים י, צה-צז.
- דיון אם שייך בעכו"ם החשש שיתרשל, ומצוה יותר בישראל.
19. דין פיקוח נפש בעובר בשבת. הרב זלמן יוסף אלוני. בשבילי הרפואה ו, נב-סב.
- הריגת עובר היא שפיכות דמים, ואפילו ישראל מוזהר עליה.
20. אם רשאים לחלל שבת להצלת מומר המחלל שבת. הרב יהודה גרינפעלד. שו"ת קול יהודא, סי' יג, יד, עמ' ה-ו.
- ראיה לדעת רעק"א שמותר לחלל שבת עבורו, ודלא כהבית מאיר. אין מלין אנדרוגינוס בשבת.
21. רופא יהודי אם מותר לחלל שבת לחולה נכרי. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' מג, עמ' קח-קט.
- מותר משום איבה שיש בה סכנת נפשות, והוי מלאכה שאין צריכה לגופה, ומותר אפילו באיסור דאורייתא.
22. חילול שבת לצורך נכרי בפיקוח נפש, לאור מלחמת שלום הגליל. איתי כהן. מספרא לסיפא 16, 30-38. יואל קטן — 17, 67.
- כשצריך לחלל שבת להפריד בין המחנות הניצים בלבנון, רק הערכה מדינית בשילוב דעת תורה יכולה לקבוע מה מידת האיבה שתיווצר אם צה"ל לא יתערב.
23. הצלת נפשות בשבת ויום טוב. הרב אברהם דוד הורוויץ. כרם שלמה סג, כו-לב.
- אנשי חברת ההצלה יכולים לחזור בשבת כשאין נכרי שיחזירם, ברופא יש לעיין, ובעל שהביא את אשתו ללדת בודאי אסור.
24. הצלת נפשות בשבת ויום טוב וחזרתן. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' לט, עמ' ס-סד.

מתנדבי חברת הצלה אין להחמיר עליהם שלא לחזור כשאינ נכרי להחזירים אלא אם כן רוצים להשאר, או שהוא קרוב למוצאי שבת. מן הראוי שיקבעו שעורים ללימוד הלכות שבת, כדי שלא להתערטל חלילה מקדושתה.

25. חשש סכנה לאור ההלכה. הרב שמואל בוילן. אור המזרח קיב, 48-59. התוכן: א. גדרי סכנה וחיובי הצלה; ב. שמירת הבריאות ושמירת הנפש; ג. היתרים להכניס עצמו בסכנה; ד. היתרים אלו במקום דשכיח היוקא; ה. ובמקום סכנה לציבור.
26. סיכון או ציעור עצמי עבור חברו החולה. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם. בשבילי הרפואה ו, ז-לג.
- חייב אדם לתרום דמו ולהצטער בשביל להציל את חברו, כאשר אין בזה חשש סכנה. אמנם במניעת סכנה לרבים ממגיפה של מחלה מדבקת, יתכן שכן חייב להסתכן.
27. אם זקן וחלוש מחויב להזיל מדמו עבור חולה שיש בו סכנה, וכן קיום מצות עשה הגורם חולי שאין בו סכנה. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' קטז, עמ' רכב-רכה.
- בירורים בשאלה אם זקן בעל סוג דם נדיר חייב לתרום דם כשיודע שיחלה אחר כך כמה ימים, או שיהיו לו טירחה, צער ופחד מחסרון דמו.
28. אם חובה או היתר לתרום דם או כדוריות דם להצלת חולה שיש בו סכנה. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לר' יעקב ויינגולד. ציץ אליעזר חט"ז, סי' כג, עמ' מח-נ.
- אדם חלוש מזג אינו חייב לתרום מדמו להצלת חולה מסוכן דלא כשבט הלוי, ויתכן שאף אסור לו לתרום כדי שלא יסתכן. גם לאדם בריא וחזק אסור לתרום כדוריות דם, מכיון שזה כרוך בהוצאת כל דמו לכמה שעות וסיכון גמור.
29. חובת הצלת נפש ומניעתה. הרב יצחק קולין. תורה שבעל-פה כה, קלג-קלט. המנחת חינוך סובר שלדעת הפוסקים אין הלכה כהסמ"ע שחייב אדם להכניס עצמו לספק סכנה להציל את חברו.
30. האם מותר לאדם להכניס עצמו לסכנת פיקוח נפש. הרב אורי כהן. אמרי יושר 6, 3-11.
- בירורי המקורות בנושאי הפלגה בספינה ומילה בשבת.
31. המכניס עצמו לפיקוח נפש. הרב שמעון משה רוזנטל. נר המאיר – שבת, עה-עט. הרב חיים מאיר יחיאל הלוי שטינברג. משנת חיים עמ"ס שבת, סי' ס, עמ' קצה-קצח.
- חידושים וביאורים בסוגית מסכת שבת דף יט ע"א והמפרשים; איזה שבות התירו למכשירי מילה.

ו. שבת

32. רפואה ופיקוח נפש בהלכות שבת להרמב"ם. פרופ' ישראל יעקב דינסטאג. תורה שבעל-פה כה, קסד-קעב.
ביבליוגרפיה של ספרות ההלכה והמחקר הלועזי בענינים הנידונים ברמב"ם, הלכות שבת, פרקים ב, כא.
33. חולה שאין בו סכנה בשבת. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה, ח"ד, סי' לח, עמ' נט-ס.
ילדה שנפצעה רגלה בשבת, ומנעו מאביה לשאתה על זרועותיו הביתה, וקראו לנהג נכרי להובילה ואביה נסע עמה, אינו צריך תשובה על כך, אבל לכתחילה לא היו מורים לו כן, מפני שאין כאן פיקוח נפש.
34. יולדת הנוסעת לבית חולים בשבת. הרב משה מלכה, להרב ישראל דוד וועבסטער. מקוה המים ח"ה, עמ' כא.
אינה רשאית לקחת רק מה שתצטרך לו בשבת, ויש להקל כאשר הנהג הוא גוי. גם הבעל המלווה אותה יכול לקחת עמו טלית, סידור ומאכלים לשבת. אם באה לבית חולים וראו שטרם הגיעה זמנה ללדת, אסורה לנסוע חזרה לביתה בשבת. ניתוח קיסרי אל תדחה משבת ליום ראשון. כשילדיה נשארים בבית וסכנה שתיתרף דעתה, יכולים לנסוע עמה להוריה בדרך, ומותר לצלצל להם בפעמון שיפתחו.
35. ריבוי בשיעורין ליולדת בשבת. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' לו, עמ' נו-נח.
יולדת שהכינה תיק חפציה, ונוסעת לבית החולים בשבת עם נהג נכרי המכניס את תיקה, אינה צריכה לעיין בחפצים שמא יש בהם דבר שאינו נחוץ לשבת עצמה.
36. שתית כוס תה עם כדור לרפואה לפני התפילה בשבת. הרב משה מלכה, להרב שמואל עמאר. מקוה המים ח"ה, עמ' יח, אות ב.
כדור מותר לקחת אם יסתכן. כבר פשט המנהג לשחות תה לפני התפילה.
37. אם מותר לצאת בשבת במוך שבאוזן כדי להינצל מכאב. הרב שאול רוזנברג מראצפערט, להרב נפתלי הירצקא מו"ץ דעמעטשער. שו"ת חמדת שאול ח"ב, סי' יד, עמ' כה-כו.
השואל נטה להתיר כמו מוך של נידה שמוחר כדי להינצל מפילת הדם עליה, והמשיב מחלק ואינו מתיר א"כ קשור ומהודק.
38. יציאה בשבת במוך של מינקת (נורסינג פעד). הרב שמואל בערגער. בית תלמוד להוראה א, לד-מד.
מכמה טעמים יש להקל לצאת במוך לרשות הרבים כשאין עירוב.
39. יציאה בשבת במכשיר קשר. הרב משולם יהודה פאלאטשעק, בהסכמת הרב יחזקאל ראטה. פרי תמרים י. לג-לו.

- אינו תכשיט לאדם העוסק בהצלת נפשות, ואסור לצאת בו. איננו מוקצה מחמת חסרון כיס.
40. בעל דכאון נפשי שנעלם, אם מותר לחפשו בשבת. הרב משה מלכה, להרב עזריה בסיס. מקוה המים ח"ה, עמ' מט.
- אין לחלל שבת לנסוע סתם לערים לחפשו, רק כאשר יש כתובת מסויימת וכיוון מסוים שהלך בו.
41. בעניני מוקצה: כלים של פסח בשאר שבתות השנה, תרופות, מרחום, וואזעלין. הרב משה שטערן. אור השבת א, יג-כב.
- מרחום אינו מוקצה, וגם לא תרופות מזומנות בבית ועשויים להשתמש בהם לילדים או למבוגרים. דזיטין מוקצה ולא וואזעלין.
42. השימוש במזרק חד-פעמי. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר אברהם-סופר אברהם. ציץ אליעזר חט"ז, סי' ז, עמ' כא.
- ראיה לפסקו הקודם בחט"ו, סי' יז, שקשר שמניחו בגלל שאינו צריך לדבר, אינו נקרא קשר של קיימא.
43. מפיס מורסא בשבת. אליעזר יעקב הלוי ברוד. הדרת מלך א, עד-עט.
- ביאור דברי הרמב"ם בהלכות שבת, פרק י, הלכה יז.
44. שיטת אדמו"ר הזקן במצער בשבת. הרב אלימלך יוסף הכהן סילבערבערג. יגדיל תורה (ברוקלין) נו, נז-נח.
- במפיס מורסה בשבת יש הבדל בין לשון השו"ע ברפואה, ללשון שו"ע הרב לרפואה.

ז. פסח

45. תרופות (כדורים) בפסח. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' מד, עמ' עד-עז.
- מותר לקחת בפסח רפואה המדובקת בקמח ומי פירות, והיא בכמוסות (קפסולות) או עטופה בנייר. יש לעיין איך הדין כשעטופה בחתיכת תפוז.
46. תרופות חמץ בפסח. הרב חיים פנחס שינברג. מוריה קמז-קמח, נא-סא. הרב שלמה זלמן אויערבך, סא-סב.
- מכח כמה טעמים יש להקל בתרופות שהקמח מדביקן כאספירין, וכפסק החזון איש.
47. תרופות חמץ בפסח. הרב יהודה סרבניק. מספרא לסיפא 9, 9-16.
- מותר לקיים תרופות שיש בהן חשש חמץ ונפסלו מאכילת אדם, וחולה שאין בו סכנה יכול לבולען.
48. תרופות שמעורב בהן חלב חיטה ולא נמכרו לפני הפסח, אם מותר לבולען לאחר הפסח. הרב מסעוד מהדאר. שו"ת מים טהורים, או"ח, סי' כט, עמ' פז-פט.

מחמת כמה ספיקות אפשר להתיר באכילה אחרי הפסח.

49. חולה שנאסר עליו לשתות יין, כיצד יצא חובת ארבע כוסות. הרב חיים דוד הלוי. הליכות 102-103, 5-6.
- אל יסכן עצמו בשתיה, אלא ישב ליד עורך הסדר, ישמע ברכותיו ויכוון לצאת בשתייתו כמו בקידוש.
50. אכילת מרור בחולה שאינו יכול לאכול כזית. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' קכז, עמ' שנ.
- יאכל פחות מכזית, ולדעת כמה פוסקים יכול גם לברך.
51. בישול לחולה ביום טוב מאכל שאינו ראוי עבורו. הרב יהודה סגל. נועם כד, פב-צא.
- לא צדק האוסר לחולה סוכרת לבשל ביום טוב גם לאורח שבא אליו מאכל שיש בו סוכר וכדומה.

ח. תשעה באב

52. תענית תשעה באב בעת מחלת החלירע. רבי נחמיה מדוברובנה, להרב אברהם מ"ץ אורשא, בתקצ"א. ההדיר ר' שלום דובער לויין. יגדיל תורה (ברוקליין) נג, ריא-רטז; נה, שסט.
- בדרך כלל אין להתענות, והבריאים שירצו להחמיר ישתו בכל פעם ויאכלו פחות מככותבת. בסוף: פסק הצמח צדק מתר"ח.
53. איזה חולה פטור מצום תשעה באב, ואיך יתנהג. הרב משה שטרנבוך. אוריתא יד, קלו-קלח.
- כל חולה פטור, ובמחלה שלפעמים מהצום מסוכן, אזי אין צריך אפילו לשאול. אמנם יאכל רק ההכרח, ולא יתענג באכילה. כשלא ניכר עליו שהוא חולה, יאכל בצינעה.
54. חולה הצריך לאכול בתשעה באב. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' סב, עמ' קט-קי.
- חולה שיכול להתענות שמונה שעות ולא יותר, ורוצה להתענות קצת אף כי אינו חייב, יתחיל מבערב ואל יעשה חשבונות, שאם כן נמצא שביום לא התענה כלל.

ט. יום כיפור ופורים

55. צום יולדת ביום הכיפורים. הרב חיים דוד הלוי. הליכות 100-101, 4-5.
- כשילדה בלי סיבוכים והיא בריאה, אין הרופאים מתנגדים שתצום תוך שלושה ימים.
56. חולה ביום כיפור, לדעת המרחשת נחשב מתענה גם כשטעם ליתובי דעתיה, ויכול לעלות לתורה גם במנחה. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' ס, עמ' קמג-קמו.

57. אינפוזיה לחולה ביום כיפור. הרב אברהם דוד הורוויץ. פרי תמרים יד, יג-יח. בהנאת מעיו כזו אין צורך לדקדק בשיעורים, ואין לברך על כך.
58. חולה שאינו יכול לאכול רק מזילין לו סערום או אינפוזיה, אם לעשות בהפסקות ביום כיפור. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' סח, עמ' קיח-קכ.
- אף על פי שהנאת מעיו מבטלת העינוי של יום כיפור, מכל מקום אינו חייב רק דרך אכילה, ולכן בחולה מסוכן אל יעשו שום הפסקות בנוזילת האינפוזיה.
59. ברכה לפני ולאחריה כשקוראים לחולים בעשרה פרשת זכור בלבד. הרב אליעזר יהודה וולדינברג. ציץ אליעזר חט"ז, סי' כא, עמ' מה-מו.
- מכיון שפרשת זכור מן התורה יכולים לקרותה בלבד, וצריך העולה לברך לפני ולאחריה.
60. משלוח מנות של איסורי הנאה לחולה שיש בו סכנה. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' קכג, שמא-שמג.
- רבי שלמה קלוגר פסק שצריך שיהיה מותר גם למשלח.

י. סכנה

61. העישון בהלכה. הרב מרדכי הלפרין. בדרך אפרת 16, 4-17.
- לפי הממצאים המדעיים החדשים עולה חומרת איסור העישון, ודיניו מסתעפים לדינים שבין אדם למקום ושבין אדם לחברו.
62. העישון — סקירה הלכתית. הרב מרדכי הלפרין. אסיא לז, 21-30; (עמק הלכה — אסיא, א, 302-311). הרב משה פיינשטיין להרב ראובן סופר. 32-35 ופקסימיל; רקע רפואי. הרופאים ד"ר אפרים מלצר, ד"ר בתשבע הרשקוביץ וד"ר רפאל קטן. 5-20. הרב משה צבי יאקאב. לח, 85.
- למימצאים הרפואיים החדשים על הסכנה שבעישון, יש השלכות ברורות על פסקי ההלכה.
63. עישון סיגריות בבית המדרש. הרב משה פיינשטיין, להרב ראובן סופר. נועם כד, שו-שח.
- אסור לעשן גם כשיש אחד שמצטער מזה, וכל שכן אם עלול לחלות מכך.
64. העישון ביום טוב. הרב יהודה דוד בלייך. אור המזרח קיב, 15-20.
- התברר בזמננו שאין בעישון משום רפואה ותועלת לגוף אלא אדרבה סכנה וגורם למחלות, על כן אינו שוה לכל נפש ואין להתיר ביום טוב.
65. תרופה מארס נחש ומבשרו. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' פח, עמ' קנה-קנו.

בחולה מסוכן אין לחשוש שנותרה סכנה בארס הנחש אחרי הרבה תערוכות, ובודאי שמותר להשתמש במיקרובים שנתהוו מבשרו הנרקב. אמנם אפילו בחולי כל הגוף שאין בו סכנה, יש להקל בדרכנו. אם התרופה מתוקה ולחה יערכבו בה דבר מר, ואם יבשה יעטפוה בנייר.

יא. איסורים

66. רפואות וכשרותן. הרב משה דוד שפירא. קול התורה טו, נב-נח.
לא ברור שגליצריין בתרופות עבר שינוי יסודי שיותר בגלל זה, ורק כשפוגמו קצת עד שראוי לאכול על ידי הדחק מותר בלי פקפוק.
67. לשאלת ה"טוני רויאל" (מזון מלכות). נאמנות הרופאים באיסורי תורה. הכרעה בחוות דעת של רופאים. פיקוח נפשו של עובר, ובעניני רודף. השתלת הלב בהלכה. טבילה לחולי קצרת. הרב איסר יהודה אונטרמן. שבט מיהודה, ירושלים תשמ"ד, שמד-שעו.
- יש הרבה טעמים להתיר מזון מלכות לבריא, וכל שכן לחולה שאין בו סכנה. אין להפיל עובר אף קודם ארבעים יום, כשאמו חלתה באדמת ויש חשש שיוולד פגום. יש תקנה לחולת קצרת (אסטמה) לטבול, כשבנחיריה או בפיה צינור לנשימה המוחזק בחוץ על ידי אשה אחרת, או אם יחופה קצה הצינור שבפיה בשלפוחית של דג שאינה חוצצת ותורטב קודם במים.
68. שמן דג טמא לחולה שאין בו סכנה. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' מב, עמ' קח. חבל פוסקים מתירים מחמת כמה טעמים.
69. שתיית סממנים העשויים מסתם יינם ומעורב בהם המין כינ"א שהוא מר, לחולה שאין בו סכנה ויש לו כאב בלבו. הרב אברהם הכהן, לתלמידו הרב שלמה מאזוז, בתרפ"ו. שואל ומשיב, יו"ד, סי' מח, עמ' רו-רח.
- אין להתיר סתם יינם לחולה אין בו סכנה אלא בתערוכת דבר מר, וכל שכן שמותר כשחש בליבו ונחשב כחולה שיש בו סכנה.
70. חולה שצריך סתם יינם לרפואתו, אם יכול לקדש עליו. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' נ, עמ' קיח.
- הישועות יעקב הסתפק בזה, ויש בכך פנים לכאן ולכאן.
71. ריפוי על-טבעי על יד כומר. הרב מאיר כ"ץ, להרב מאיר מאזוז, בתשל"ו. אור תורה קצו, תשלא-תשלג.
- רשימת עשרות גדולי הפוסקים שחיוו דעתם בענין, רובם לאיסור, והמתירים כנראה לא ידעו הפרטים שזהו ריפוי שוא ובשם עבודה זרה.
72. מכשף שאמר לשחוט עוף לשדים כדי לרפא משוגע. הרב ישראל חדאד. שו"ת כה לחי ח"א. סי' ל. עמ' קכו-קכט.

שחיטה לשדים היא עבודה זרה, ואסורה לשוחט אפילו אם הוא עצמו אינו מכוין לכך רק בני המשפחה.

73. רפואה על ידי לחש. תענית בכורות בערב פסח שחל בשבת וענינים נוספים. שו"ת רבי זלמן משוטיגווער עם רבי ליווא לנדו והמהר"ם מינץ. מוריה קלט-קמא, כו-לח.

הנכרי מרפא כנראה בשם טומאה ואסור, אבל בשם טוהר שאינו עבודה זרה מותר, ולרבי ליווא בכל ענין אסור.

יב. טהרה

74. רופא הבודק אשה באותו מקום. הרב יהודה גרינפעלד. שו"ת קול יהודא, מה. כשבודק באצבעו בלי מכשיר בודאי אינו מגיע למקור, ומכל שכן שלדעתו לא נאמר אין פתיחת הקבר בלא דם רק כשיוצא משם דבר או מפלת, שאז יש חשש שיצא גם דם.

75. אם בבדיקת הרופאים יש לחוש משום דאין פתיחת הקבר בלא דם. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' ג, עמ' ז-י.

המכניס שפופרת עבה והפתיחה מבחוץ, אי אפשר שתהא בלא דם.

76. אשה שמרגשת תמיד כאב בהקרייטץ (במותן) מהו לענין בדיקה. הרב יהודה גרינפעלד, לנכדו הרב שמעיה מס' קערעסטיר, בתרס"ז. שו"ת קול יהודא, סי' מז.

ירדה חולשה לעולם, ובזמן הזה רוב הנשים שוהות י"ב וי"ג שבועות אחרי הלידה עד שנטהרות. אם הבדיקות מכאיבות לה אינה צריכה לבדוק פעמיים כל יום, ויספיק ביום הראשון וביום השביעי.

77. אשה שהרופאים הוציאו את האם שלה לגמרי. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' קיב, עמ' שכו.

דם שתראה מכאן ואילך הוא משאר האיברים, ואין בו משום טומאת נידה.

78. אשה שהרופאים שמו טבעת ברחמה כדי שלא תסתכן בעיבורה, ומצאה מין לכלוך הנוטה לאדמימות. הרב משה מלכה. מקוה המים ח"ה, עמ' עו. לפי סדר ראיותיה נראה שאין זה דם נידה, אלא הפרשה מחמת הטבעת כדברי הרופא, ואין לחוש לה. יכולה לעשות הבדיקה, ולטבול עם הטבעת כשאי אפשר להסירה.

79. אשה מעוברת ורואה דם מחמת תשמיש, ורופא גוי אמר שיש לה בועות באותו מקום, אם יכולים לסמוך על דברי הרופא. הרב מסעוד מהדאר. שו"ת מים טהורים, יו"ד, סי' לד, עמ' קסג-קסו.

חילוקי דינים מתי נאמן הרופא ואפילו גוי, לפי טיב השאלה והכלים שמשמש.

80. הרואה דם מחמת מכה. רבי יצחק מפוזנא, לרבי משה מרדכי כהנא מאפטא ומאהליב. מוריה קמה-קמו, כז-לב.
81. בתולה שיש לה מכה באזנה, ורופא מומחה אמר לה שלעולם תחזיק שם צמר גפן, כי אם תירטב תסתכן, כיצד תטבול לנשואיה. הרב שמעון גרינפעלד. שו"ת מהרש"ג ח"ג, סי' נה, עמ' נא.
- רשאית לטבול אף שהמוך באזנה. מכיון שהוא שם לעולם הוי מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ, ודלא כשו"ת פרי השדה ח"ד, קמד.
82. טבילתה של חולת אוזניים. ד"ר ישראל ברמה. תחומין ה, 275-279.
- כשיש חור באוזן, ניתן לסוגרו בטיפול רפואי. יש מתירים הכנסת צמר-גפן שימנע כניסת מים. כאשר הצמר-גפן לא ימנע, מומלץ להשתמש בטיפות אוזן לפני הטבילה ולאחריה.
83. טבילת כלה שרגלה בגבס בגלל שכר בשני מקומות. הרב משה מלכה. מקוה המים ח"ה, עמ' מב-מד.
- כאשר הרופאים קבעו שאין להסיר הגבס עד שלושה חודשים, וחתונתה נועדה לעוד שבועיים, תוכל לטבול עם הגבס, ומכל מקום ראוי שהחתן יכבוש יצרו, וימתין עד שיוסר הגבס ותטבול כראוי.

יג. מילה

84. אשה שילדה שני בנים שנימולו ונתרפאו ומתו ממחלת גריממען (רככת?) ביום י"ד ללידתם, בן שלישי לא נימול ומת ג"כ ביום י"ד, ונולד כעת בן רביעי, כיצד ינהגו עמו. הרב שמעון גרינפעלד. שו"ת מהרש"ג ח"ג, סי' נט, עמ' נג.
- אין למולו ביום השמיני ללידתו או אחר י"ד יום, אלא ימתינו שלושים יום אחרי הי"ד יום עד שיראו שהוא ילד בריא, וכן הסכים בעל לבושי מרדכי ממאד.
85. המתנת שבעה ימים מעת לעת בתינוק אדום או ירוק שנבלע או נפל בו דמו. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' לג, עמ' צא-צב.
- כשנולד במראה רגיל ונשתנה לאדום או ירוק יש להמתין שבעה ימים, אבל כשנולד כך מלים אותו מיד.
86. קטן שנימול בתוך שמונה. הרב משה דוד דרייען. קול התורה טו, יב-טו.
- כשהרופאים אומרים שצריך למול תוך שמונה משום פיקוח נפש, אין זו מצות מילה שיצטרכו ישראל דוקא ויכול נכרי לימול, אלא שישאיר ציצין המעכבים את המילה, ויוכל הישראל להשלים בשמיני.
87. תינוק שנולד בערב שבת בערב. שאלת הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, ותשובת רבי יוסף רוזין, בתרצ"ה. נועם כד, שג-שה.
- רופא ומילדת נכרים אינם נאמנים לומר מתי נולד או יצא ראש הולד.

88. בענין מילה שלא בזמנה. הרב יוסף צבי דושינסקי, לאחיו הרב מתתיהו. דבר ההתאחדות כז, 9-11.
- אין חובה תמיד להמתין שבעה ימים, ואם לרופאים נראה, בתאומים למשל, שאפשר למול לפני כן — מלים.
89. מילה של יוצא דופן ביום טוב שני של ראש השנה. הרב שלמה גורן. שבילין הלג-לה, נה-נח.
- אין למול ביום טוב שני של ראש השנה מי שנולד בנייתוח קיסרי מלא, וידחו זאת למחרת או ליום ראשון ד' תשרי.
90. קריאת השם בעת המילה. הרב אברהם דב בלר. אסיא לח, 68-72. הקדמת קריאת שם הילוד החולה. הרב מרדכי הלפרין. 73-74.
- מהמקורות משתמע שיש לתת שם בזמן המילה ולא לפני כן, ותשובתו בצידו שגדולי ישראל פסקו לתת שם קודם למילה כשהמילה נדחית לזמן ממושך.
91. פגים ונפלים ביחידת טיפול נמרץ יילודים. הרב יצחק זילברשטיין, לד"ר א. וילונסקי. אסיא לח, 30-39.
- מכלול דיני פג ונפל לגבי ענינים שונים בתורה, ונתינת שמות לבן ולבת.
92. חינוך בכור שלצורך רפואתו עשאוהו טריפה בתוך שלושים ללידתו וכבר נתרפא, אם אפשר לפדותו בברכה. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר אברהם-סופר אברהם. ציץ אליעזר חט"ז, סי' לב, עמ' סד-סה.
- פדיון הבן אינו תלוי בדין טריפה אלא ביכול לחיות, ולכן יש לפדות התינוק בברכה.

יד. השתלות וניתוחים

93. ניתוח לב בהלכה. הרב אליעזר יהודה וולדינברג. אסיא לח, 10-16. עקרונות הביצוע של ניתוח לב. פרופ' עזאי אפלבוים. 5-9.
- מי שהוציאו את לבו לניתוח עדיין נחשב נשוי לאשתו, ואינו צריך לקדשה מחדש.
94. שאלות הלכתיות בניתוח לב. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לר"מ רימר. ציץ אליעזר חט"ז, סי' כד, סד, עמ' נ-נד, קסד-קסו.
- ניתוק הלב מהאדם וחיבורו ללב מלאכותי למשך זמן הניתוח אינו עושהו נבילה אלא טריפה בלבד, ואין קידושיו נפקעים שיצטרך לקדש אשתו מחדש. כל שכן כאשר רק מפסיקים את פעולת הלב, אבל אין מוציאים אותו ממקומו.
95. השתלת הלב לאור ההלכה. הרב יהודה גרשוני. שבילין לא-לב, נט-סה.
- מן ההלכה אין כנראה מניעה לבצע ניתוחי השתלת לב.
96. השתלת לב מלאכותי. הרב דוד יהודה בלייך. תורה שבעל-פה כה, קנא-קסג.
- אין בהוצאת הלב החולה משום רציחה, ואפשר שעם עליית אחוז

- ההצלחות בניתוחים אלו, אף לא יהיה בגדר טריפה של ניטל הלב.
97. מכירת כליות להשתלה לאור ההלכה. הרב שלמה גורן. הצופה, כ"א חשון תשמ"ד, 5; כ"ח חשון, 5.
- מותרת, ואין נימוקים הלכתיים שיאסרו עליו.
98. בדיעבד כשהוצא קרום עין ממת יהודי, אם יכול הרופא לכתחילה לבצע השתלה לחולה הנתון בסכנת עיוורון. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר סופר. ציץ אליעזר חט"ז, סי' לד, עמ' סח.
- יכול הרופא לכתחילה להשתיל לחולה לפנינו בהסכמת תורם. ביאור דברי הבן איש חי על קריעת גופו של עם הארץ כדג ומגבו.
99. ניתוח פלסטי. הרב ישראל חדאד. שו"ת כה לחי ח"א, סי' א, עמ' א-יא.
- רשאי חולה שאין בו סכנה לעשות ניתוח פלסטי באופן שחלק מהמת יתחבר בגופו באופן אורגני, אבל אין להורות היתר לרופא לנתח מת ישראל אלא אם כן ציווה על כך מחיים.
100. ניתוח פלסטי המחבר בשר המת לגוף החי. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' קט, עמ' שיח-שכ.
- יש לפקפק בהיתרו של הגרא"י אונטרמן (קול תורה, ניסן-אייר תשי"ג), שמתיר גם כשאין בניתוח משום פיקוח נפש.
101. בעניני אנדרוגינוס. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' קכד, עמ' רמ-רמב.
- תינוק שנולד כשמינו אינו ברור הוא אנדרוגינוס, ואם יביאוהו לרופא אל יחתוך צד הזכרות משום סירוס, ובהסרת צד הנקבות יש להקל כשיש צורך בדבר.
- טו. חולים ונפטרים
102. הרפואה לאור ההלכה. כרך שלישי, חלק א: ביקור חולים, בעריכת הרב זאב מצגר; חלק ב: ברכת הגומל לחולה, בעריכת הרב מרדכי נויגרשל. ירושלים, לקידום, תשמ"ד, י, קיב; לד עמודים.
103. מזכירים בחולה שם האם ולא שם האב. הרב יצחק הכהן קארצאג. פרי תמרים י, קלז.
- טעם נאה לכך בספר זקן אהרן.
104. מהו קורדייקוס? פרופ' יהודה לוי. אסיא לח, 44-45.
- יתכן שהכוונה לחולי של מחסור סוכר בדם בעקבות אכילה.
105. בעיות בקדימה בהצלה: התקציב הציבורי ודיחוי נפש מפני נפש. הרב משה דוד טנדלר. כבוד הרב, 167-169.
- אין לפסוק לחברה כמו ליחיד שתוציא את כל תקציבה לצרכי רפואה בלבד. כשיש תרופה מועטת יתנוה לחולה המזדמן ראשון, ולא יתנו מחצית לשני חולים.

106. בעיות קדימה והעדפה במישור הרפואי. הרב משה הרשור. תורה שבעל-פה כה, סד-סח.
- בחדר מיון יטפל במי שבא לידו תחילה, ורק כשרואה שאין סכנה לחייו יטפל במי שמסוכן יותר.
107. שליחותו של הרופא לחולה אנוש. הרב שאר-ישוב כהן. תורה שבעל-פה כה, קמד-קנ.
- אין לגלות לחולה את מחלתו בדברי ייאוש. בכל מקרה לגופו ישקלו הרופא ובני המשפחה אם בכך שידע אדרבה יתחזק ויתגבר.
108. תשובות בעניני רפואה. הרב משה פיינשטיין לד"ר נפתלי זאב רינגל ולד"ר יואל יעקובוביץ. תחומין ה, 224-213.
- חולה שלא יתרפא; קדימה ברפואה; גוסס; כפיה ליטול הרפואה; ועוד ענינים כמפורט בשו"ת אגרות משה, חו"מ, ח"ב, סי' עג.
109. נתינת תרופות לחולה להאריך חייו ביסורים. הרב משה פיינשטיין. בשבילי הרפואה ו, לד-מ. קיצור חיי חולה מסוכן היא שפיכת דמים, וכשאנו יכול לנשום יש לתת לו חמצן ולהקל יסוריו, אבל אין צורך לתת לו תרופות שיאריכו ימיו ביסורים, ויניחווהו כמות שהוא.
- אין באשה איסור סירוס אחר סירוס. חולה הממאן ליטול תרופות יש לכפותו, אבל יתיעצו הרופאים היטב אם אין ברפואה זו סכנה עבורו. הפלה היא רציחה. מותר לנתח חולה אנוש בערמונית להסיר ביציו להקל יסוריו, ואין בזה משום סירוס.
110. הגוסס ורפואתו. הרב ראובן ליב אטינגוף. כבוד תורה, תשמ"ב, כו-כט.
- ביאור מחלוקת האגרות משה והציץ אליעזר, אם יש להאריך חיי שעה של גוסס.
111. רצח מתוך רחמים — המתת חסד. הרב ישראל מאיר לאו. תורה שבעל-פה כה, נח-סג.
- אין אדם בעלים על עצמו להחיש את קיצו, או להורות לאחרים לקרב את מיתתו. לחולה אנוש יכולים לתת תרופה שתקל על יסוריו, אע"פ שאולי מסכנת אותו יותר.
112. אישור רפואי ל"המתת חסד" בחולה שאינו יהודי. הרב משה שטרנבוך. בשבילי הרפואה ו, מה-נא.
- מחמת כמה סיבות הותר למנהל חרדי של בית חולים לחתום לנכרים בלבד, אבל ספק אם מותר לו בכלל לעבוד שם בשבת.
113. שימוש חוזר בקוצב לב מחולה שנפטר. ד"ר יצחק קופרמן. תורה ומדע י, 39-37.
- בתנאים מסויימים מותר להוציא את קוצב הלב בלא שיהא בזה איסור הנאה מהמת או ניוולו, כגון לעשות תנאי כאשר בית החולים רוכש את הקוצב.

114. תרומת הגוף למדע לאחר מיתה. הרב חיים דוד הלוי. תחומין ה, 244-247.
 בגלל מצות קבורה ואיסור הלנת המת אין אדם רשאי להקדיש את גופו
 או חלק ממנו למדע.

115. מי שציווה למסור את גופתו אחרי מותו למכון הפתולוגי, והם מתלמדים
 עליה כשנה עד שמוסרים אותה למשפחה לקבורה. הרב משה מלכה. מקוה
 המים ח"ה, עמ' עה.

אין האבילות והאנינות מתחילים אלא מיום המסירה לקבורה.

116. לימוד אנטומיה בבתי הספר לרפואה. הרב שלמה גורן. שבילין לא-לב,
 טז-כז.

סטודנטים לפסיכולוגיה קלינית יכולים לצפות בניתוח מערכת העצבים
 של מת כאשר הניתוח עצמו מותר, ואין בראיה משום איסור הנאה
 מהמת.

טז. כהנים

117. כהנים בלימוד רפואה. הרב שלמה גורן. כל הכתוב לחיים (טוביאס), תצו-
 תקיא.

יש עצה לכהנים ללמוד על גופות מתים ולהיכנס לבתי חולים שכדרך
 כלל יש בהם נפטרים, על ידי שיענדו על צוארם שרשרת מתכת שנגעה
 במת או באהל המת, ומכיוון שחרב הרי היא כחלל, אזי אין מוסיפים
 עכשיו טומאה.

118. בדיקת מת על ידי רופא כהן למניעת ניתוחו. הרב משה נתן נטע למברגר.
 בשבילי הרפואה ו, מא-מד.

יכול רופא כהן לבדוק מת ברחוב, להצילו מניתוח והעלמת איברים.

119. כהן חולה השוכב בבית חולים, אם יש לסגור דלת חדרו מחשש למת, ואם
 יכול לצאת לצורך מצוה כשכירר שאין שם מת באותה שעה. הרב אליעזר
 יהודה וולדינברג, לד"ר סופר. ציץ אליעזר חט"ז, סי' לג, עמ' סה-סז.
 גם בבית חולים שרוב חוליו יהודים יש לסמוך על חזקת רוב חולים
 לחיים, ויכול לצאת לבית הכנסת לקיום מצוות.

120. הצעה לתיקון בעית טומאת כהנים בבתי חולים. הרב מנחם מנדל הכהן
 שפרן. תחומין ה, 225-243.

ניתן לסדר בית ועליה על גביו, ובתחתיתה סדק פחות מטפח.

יז. ניסויים בבעלי חיים

121. צער בעלי חיים למחקרי רופאים. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה
 בהלכה ח"ד, סי' קכה, עמ' רמב-רמד.

רופא העורך ניסוי בעין של בעל חי, והיא מתקלקלת לגמרי ואחר כך

צריך להמיתו — כאשר חושב שזו תועלת גדולה לרפואה, יעשה זאת ע"י נכרי.

122. גרימת צער בעלי חיים על ידי נסיונות מדעיים בגופם לתועלת הרפואה. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' פה, עמ' ריז-רכ.
יש צדדים להתיר כל שהוא צורך ותועלת לאדם.

יח. נישואין ואבהות

123. ניתוח פראסטטעט (ערמונית). הרב משה פיינשטיין, לנכדו ר' מרדכי טנדלר, בתשמ"ג. כבוד הרב, 1-16.

לכתחילה יזהיר החולה את הרופאים שלא יחתכו רק את הנחושך למחלתו ולא את חוטי הזרע, ויכנס לבית חולים שישמעו לו. בדיעבד כשהרופא חתך את שבילי הזרע אינו חייב לגרש את אשתו, אבל רווק לא ישא אשה כשרה אף אם מתרצית, וצריכים להודיע זאת גם לגיורת, כדי שלא יהיו הקידושין טעות.

124. איזה בית דין מוסמך לדון בקביעת אבהות? ד"ר יעקב מירון. אסיא לח, 84-75.

שגה בית המשפט העליון בפסק דין על סמכות הקביעה.

125. מהימנותה של בדיקת רקמות לקביעת אבהות. הרבנים שלמה דיכובסקי, יעקב אליעזרוב ומסעוד אלחדד. פסקי-דין יג, 51-68; פסק דינו של אב ביה"ד הרב דיכובסקי: ספר אסיא ה, 163-178.

במקרה מיוחד ונדיר מכירים באבהות האב על ילדיו גם כשאין רקמותיהם מתאימות, כי אולי זהו מהמיעוט הנדיר שהמדע לא פסק לגביו בוודאות.

126. קביעת אבהות באמצעות בדיקת מערכת תיאום הרקמות המרכזית. הרב מרדכי הלפרין, פרופ' חיים בראוטבר, ד"ר דוד נלקן. תורה ומדע י, 6-27.
השאלות העקרוניות להלכה, הסבר מגעי של השיטה, ומגבלות השיטה המדעית.

127. חובת הרופא להודיע לבחור, כי לעומדת להינשא לו אין נרתיק ורחם רק שחלות, ובנו לה נרתיק בניחות פלסטי, אך לא תוכל ללדת. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר יעקב ממת, בתשמ"ג. ציץ אליעזר חט"ז, סי' ד, עמ' י-יג.

חובה להודיע משום לא תעמוד על דם רעך והשבת גופו וממונו, אפילו אם כבר השתדכו וכבר הבטיח לבחורה שלא יגלה, ואף לפני ששאלו הבחור, ומהיות טוב יתיר אצל שלושה את שבועת הרופאים.

128. השרת דם בתולים על ידי הרופא. הרב אברהם דוד הורוויץ. קנין תורה בהלכה ח"ד, סי' צח, עמ' קעד-קעז.

במחלוקת המנחת יצחק והאגרות משה אודות בתולה שנישאת והרופא הסיר שארית דם הבתולים, אל יבעול כשברי לו שימצא דם בביאתו ויוצרכו פרישה ושבעה נקיים.

יט. הריון ולידה

129. מניעת הריון מחשש סכנה. הרב עובדיה הדאיה, להרב נסים כהן. שרשרת א, כט-ל.

כשהרופאים אומרים שתסתכן אם תתעבר, יכולה לשתות כוס של עקרין, או לתת לפני התשמיש סם שמפסיד הזרע, או שתקנח במוך אחרי התשמיש, ורק אם כל אלו בסדר זה לא יועילו, תוכל לתת מוך לפני התשמיש.

130. עקרות זמנית אצל אשה שיש חשש לבריאותה אם תכנס להריון. בדיקת חומר זרע מביצת עקר, או על ידי חתיכת פירור מבשרו. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, להרב שלמה מן-ההר. ציץ אליעזר חט"ז, סי' מא, עמ' פד-פה. יש להתיר סירוס זמני של האשה כשאין עצה על ידי אמצעי מניעה אחרים, ומוטב שינתח רופא נכרי. מותר לבדוק את חומר הזרע, ומוטב שיטלו מהביצה השמאלית.

131. נתינת זריקה כדי למהר זמן הלידה. הרב מנשה קליין. שערי הלכות ט, ד-י. אין להחיש הלידה, וכל שכן שאסור בשבת משום חובל, אלא אם כן היא מסוכנת.

132. קונטרס עת ללדת, הלכות וביאורים משו"ע וספרי הפוסקים הנוגעים ליולדת. נערך ונסדר ע"י הרב חיים אהרן צבי היילפרין ע"פ פסקי הרב מנחם מנדל שנעבאלג, ונלוה אליו "קונטרס הערות" מאת גדולי ההוראה בא"י ובארה"ב. מאנשעסטער תשד"מ, צו עמודים.

133. סירוס אשה. הרב משה מלכה. מקוה המים ח"ה, עמ' סג. אשה שכל גופה חולאים, בעלה אושפז זמן רב ומובטל בבית, שני ילדיה בבית חולים, ונמצאת עתה בהריון, אין לבעל להתנגד שהרופאה "תקשור לה את הרחם" בזמן הלידה.

134. ההנקה בספרות הפוסקים. הרב שלמה אבינר. אסיא לח, 41-43. אין להפסיק ההנקה טרם זמן כשאין צורך בכך. תינוק היודע צריך לברך בשמירה על דיני צניעות. המינקת וחברתה יכולות לברך ולאכול גם בלי לכסות.

כ. אשה ובעלה

135. טענת מקח טעות שנים רבות אחרי הנישואין. הרבנים אריה הורביץ, נ. בן-שמעון ואברהם צבי שיינפלד. פסקי-דין יג, 101-106.

- דחית תביעת הבעל לגירושין, עקב קרירות מינית של אשתו, וניתוח שעברה להסרת המעי הגס.
136. תביעת גירושין בטענת מקח טעות (התקפות של מחלת רוח). הרבנים אריה הורביץ, ג. בן-שמעון, אברהם צבי שיינפלד. פסקי דין יג, 43-51.
- יש לחייב אשה לקבל גט כשהשיבה שהיא בריאה, שעה שהיא במצב פסיכוטי חריף שהוא מום גדול.
137. בדין קידושי טעות, טענת מומין ומחלה, לביטול נישואין או לחיוב גירושין. הרב שמואל ברוך ורנר. משפטי שמואל, תנינא, סי' כא, עמ' קמד-קנ.
- נמצאה מחלה אצל האשה, והבעל טוען שהיתה כבר לפני הנישואין וסמוכין לכך, עליה לקבל ממנו גט, ואפשר שאם תסרב, יותר לו לישא אשה אחרת עליה. בקשר לתביעותיה הכספיות, עליה להיבדק תחילה אצל רופאים, והם יבואו להעיד בבית הדין.
138. מתצית הדירה נרשמה על שם האשה הנתבעת, והתברר שהיא חולת רוח. הרבנים אברהם שרמן, ע. אבוזגלו וש. פופוביץ. פסקי-דין יג, 144-149.
- הדירה תימכר כפנויה, והתמורה תחולק בין שניהם בשוה, בניכוי מחלק האשה מה ששילם הבעל לתשלומי המשכנתא והשיפוצים. לבעל זכות קדימה לרכישת חלקה של האשה.
139. בעל שנתגלה שהוא חולה נכפה עוד לפני הנישואין, אם יש לכופו או לחייבו לתת גט, ואם יש לחייבו במזונות אשתו גם כשהיא בנפרד ממנו. הרב אליעזר יהודה וולדינברג. ציץ אליעזר חט"ז, סי' מו, עמ' קז-קי.
- חייב לפטור אשתו בגט, אבל אין לכופו כי מחלוקת הפוסקים בכך. מוציאים צו הפרדה שיאסור עליו להכנס לביתה, ומכל מקום חייב במזונותיה גם כשהיא בנפרד ממנו.
140. בדין נכפה ואין לו גבורת אנשים, לענין גט ולמזונות. הרב שמואל ברוך ורנר. משפטי שמואל, תנינא, סי' כח, עמ' קלז-קמג.
- טענה האשה שאין לבעל כח גברא ושהוא חולה אפילפסיה ויש הוכחות לכך, עליו לגרשה, להחזיר לה מה שהכניסה לו בנדונייתה, לסלק לה עיקר כתובתה, ובינתיים לשלם לה מזונות.

כא. נזיקין

141. אם יכול רופא בעל דירה בבית משותף לקבל אנשים בדירתו. הרב ישראל גרוסמן. שו"ת משכנות ישראל, סי' יד, עמ' נז-נט.
- אין השכנים יכולים לעכב רופא קופת חולים מלקבל חולים בביתו, גם אם ערך הדירות בבנין יורד על ידי כך, וכן המנהג שהרופאים מקבלים חולים בכתייהם.

142. השביתה בהלכה. הרב מרדכי לופז. תורה שבעל-פה כה, פה-צג.
אל לרופא לשבות, אבל כשמתנה לשלם לו שכר גבוה, צריך החולה
לשלם זאת.
143. פסקי הלכה מימי שביתת הרופאים בבית החולים שערי צדק. הרבנים יצחק
יעקב וייס, שלמה זלמן אויערבך, אברהם כהנא שפירא ומרדכי אליהו.
ערוכים עם תיאור שלבי השביתה ע"י הרב מרדכי הלפרין. אסיא לז, 44-47.
הפסקים ניתנו בשלבי המאבק, לפי דרגת חומרת השביתה.
144. חולה לב שאספו תרומות עבורו לנתחו בארה"ב, ולבסוף נותח חינם בארץ.
הרב משה מלכה. מקוה המים ח"ה, עמ' סד.
החולה לא קנה המעות שיוכלו לחלקם למוסדות תורניים, אלא יש
להחזירם לתורמים.
145. חבלה בהסכמת הנחבל, ורצח מתוך רחמים. הרב שמואל ברוך ורנר. משפטי
שמואל, תנינא, סי' לט, עמ' רלז-רמא.
אין האדם בעלים על גופו להרשות שיחבלו בו או למנוע ניתוח להצלתו,
וכשם שאינו יכול בעצמו לשלוח יד בנפשו, כך גם אחרים אינם יכולים
לקרב מיתתו מתוך רחמים.

כב. הפלות

146. אשה שרוצה להשחית עוברת שלא תלד. רבי יוסף רוזין, להרב זאב וולף
לייטר, בתרצ"ו. נועם כה, עז-עח.
יש בכך איסור מן התורה.
147. הפלה מלאכותית לאור ההלכה. הרב שאר ישוב כהן. כל הכתוב לחיים
(טוביאט), תקכז-תקלא.
אין להתיר הפלה רק במקום סכנה ממש לאם.
148. הפלה מלאכותית לצורך בריאות האם. הרב צבי דומב. אמרי צבי, סי' קב,
עמ' רפו-רפט.
הפסקת הריון מותרת רק בסכנה לאם, ובלא זה אין להתיר גם לפני
ארבעים יום, דלא כציץ אליעזר, ח"ז, סי' מח.
149. הפלת עובר באופן מלאכותי. הרב עזרא הדאיה, להרב ב"צ מאיר חי עוזיאל.
שו"ת נחלת עזרא ח"א, 179-181.
הערה על ספרו משפטי עוזיאל ח"ג, שלא יועיל ביצוע הפלה להינצל
מאיסור אשת אח.

כג. הפריה מלאכותית

150. הזרעה מלאכותית. הרב ישראל חדאד. שו"ת כה לחי ח"ב, סי' יח, עמ'
קפז-קפט.

- תרגום דבריו בערבית לאסור, בשבועון אלנג'מה (הכוכב) שהופיע בסוסה (טוניס) ביום כ"ד חשון תש"ט.
151. הזרעה מלאכותית כפתרון ל"עקרות הדתית". המשפטן יוסף גריין. אסיא לח, 29-17.
- מחלוקת בפוסקים אם להתיר בכלל הזרעה מלאכותית, ואם למתירים אפשר גם בטרם טבלה.
152. הזרעה מלאכותית ודיני ניאוף. משה דרורי. תורה ומדע י, 36-28.
1. מבוא; 2. מקורות; 3. מדיניות משפטית; 4. סיכום.
153. השתלת עוברים לאור ההלכה. הרב שלמה גורן. הצופה, י"ד אד"א תשד"ם, 5.
154. הנדסה גנטית לאור ההלכה. הרב שלמה גורן. הצופה, כ"ח אד"א תשד"ם, 5.
- החששות המתעוררים בנושא זה לפי היהדות.
155. תינוק מבחנה בהלכה. הרב משה הרשלר. תורה שבעל־פה כה, קכד-קכט.
- הנולד מביצית מושתלת נחשב לגבי ייחוס, בנה של האשה שגידלה אותו ברחמה וילדתו, אך אפשר שזהו רק אם גם הביצית שלה.
156. יחוס אמהות בהשתלת עובר ברחם של אחרת. הרב זלמן נחמיה גולדברג. תחומין ה, 259-248.
- הולד מתיחס אל האם היולדת, וכל שכן בתינוק מבחנה. לדעת רבי עקיבא איגר אסור גם בקרובי האם שעיברתו.
157. מי היא אמו של ילוד, ההורה או היולדת. הרב אברהם יצחק הלוי כלאב. תחומין ה, 267-260. הרב איתמר ורהפטיג. 274-268.
- ביהודים היולדת היא האם. ביצית מופרית של גויה שהושתלה ברחם ישראלית או להיפך, בעלת הביצית היא הקובעת אם הילוד יהודי או גוי.

מפתח הענינים

- א אבהות — 126-124; אבלות ואנינות — 115; אדמו"ר הזקן — 44; אדמת — 67; אזניים — 37, 81, 82; איבה — 21, 22; איטר — 8; אינפוזיה — 11, 12, 57, 58; איסורי הנאה — 60, 65-70; אמהות — 150-157; אמונה ובטחון — 5; אנדרוגינוס — 20, 101; אנטומיה — 116; ארבע כוסות — 49.
- ב בדיקת רופא — 74, 75; בדיקת רקמות — 125, 126; בועות — 79; ביקור חולים — 102; בישול — 51; בית דין — 124; בית חולים — 112, 117, 119, 120, 143; בית כנסת — 119; בית מדרש — 63; בית משותף — 141; בית ספר לרפואה — 116; ברכות — 10, 13, 57, 59, 92; בתולים — 128.
- ג גבס — 83; גוסס — 108-110; גירושין — 135-140; גליצרין — 66.
- ד דג טמא — 68; דד — 9; דירה — 138, 141; דכאון נפשי — 40; דם — 26-28, 74-80, 85-104, 128.
- ה הגומל — 13, 102; הזרעה מלאכותית — 150-152; המרת דת — 17; הנאה ממת — 99, 100, 113, 116; הנדסה גנטית — 153-157; הנקה — 134; הפלות — 19, 67, 109, 146-149; הצלה — 23-25, 29, 39, 105; השתלות — 67, 93-100, 153-157.
- ז זכור — 59; זמן הלידה — 87; זקן — 27; זריקה — 131; זרע — 130.
- ח חבלות — 145; חברה — 105; חדר מיון — 106; חולים — 33, 49-60, 102-113; חוקן — 12; חזרה מהצלה — 23, 24; חלירע — 52; חמצן — 109; חציצה — 7, 9, 81-83; חרב כחלל — 117.
- ט טבילה — 67, 78, 81-83; טבעת ברחם — 78; טוני רויאל (מזון מלכות) — 67; טיפות — 82; טריפה — 92, 94, 96.
- י יולדת — 34, 35, 55, 132; יום טוב — 23, 24, 51, 64; יום כיפור — 55-58; יוצא דופן — 89; יין — 2, 49; יהודי — 18, 86, 157; יציאה בשבת — 37-39.
- כ כהנים — 117-120; כומר — 71; כח גברא — 140; כליות — 97; כמוסות — 45; כפית ריפוי — 109, 145.
- ל לב — 67, 69, 93-96, 113, 144; לחש טומאה — 73; לידה — 23, 76, 131, 132; לימוד רפואה — 114-117.
- מ מדחום — 41; מוך — 37, 38, 81, 82, 129; מומר — 20; מוקצה — 39; מזונות — 139, 140; מזרק — 42; מחלה מדבקת — 26; מחלת רוח — 72, 136, 138; מי רגלים — 9; מילה — 20, 30, 31, 84-91; מינקת

- 134, 37; מכה — 7, 80; מכשיר קשר — 39; מכשף — 72; מניעת הריון — 129, 130, 133; מפיס מורסה — 43, 44; מפתח תמציתי — 1; מקח טעות — 135-137; מרור — 50; משחות — 41; משלוח מנות — 60.
- ג** נאמנות רופאים — 67, 79, 87; נדה — 74-80, 128; נחש — 65; ניסויים בבעלי חיים — 2, 121, 122; ניתוחים — 9, 34, 93, 94, 99-101, 116, 118, 123, 135, 144; נכפה — 139, 140; נכרי — 18, 21-24, 33-35, 79, 86, 87, 112, 121, 130, 157; נפטרים — 11, 113; נפלים — 91.
- ס** סוכרת — 51, 104; סירוס — 101, 109, 130, 133; סכנה — 25-33, 65-61, 64, 65, 69, 84, 85, 129, 130, 147, 148; ספר חסידים — 6; סתם יינם — 69, 70.
- ע** עבודה זרה — 71-73; עובר — 19, 67, 153-157; עין — 98, 121; עישון — 61-64; עליה לתורה — 56; עצבים — 3, 116; עקרות — 130, 151; ערמונית — 109, 123.
- פ** פגים — 91; פדיון הבן — 92; פיקוח נפש — 14-33, 67, 86; פלסטי — 99, 100, 127; פסח — 41, 45-50; פתולוגיה — 3.
- צ** צער בעלי חיים — 121, 122.
- ק** קבורה — 9, 114, 115; קביעת אבהות — 124-126; קדימה — 105, 106, 108; קוצב לב — 113; קורדייקוס — 104; קידוש — 70; קצרת — 67; קרירות מינית — 135; קשירה — 42.
- ר** ראש השנה — 2, 89; רוּדף — 67; רופאים — 67, 74, 75, 79, 107, 127, 128, 137, 141, 142; רחם — 77, 78, 127, 133; ריאות — 3; רמב"ם — 16, 32, 43; רפואה — 4, 5, 32; רצח מרחמים — 111, 112, 145.
- ש** שביתה — 142, 143; שבר ברגל — 83; שבת — 2, 14-44, 87, 112, 131; שדים — 72; שהחיינו — 2; שחיטה — 72; שידוך — 127; שכר הריפוי — 6, 142; שלום הגליל — 22; שמונה עשרה — 10; שמות — 90, 91, 103; שמירת הבריאות — 25; שמן דגים — 2, 68.
- ת** תאומים — 88; תינוק מבחנה — 153-157; תפילה — 9, 10, 36; תפילין — 7-9; תרומת כסף — 144; תרומת הגוף למדע — 114, 115; תרומת דם — 26-28; תרופות — 10, 36, 41, 45-48, 65-69, 105, 111; תשובה — 33; תשעה באב — 52-54.

מפתח השמות

- אבוזגלו, ר' ע. 138
 אבינר, ר' שלמה 134
 אוירבך, ר' שלמה זלמן 143, 46
 אונטרמן, ר' איסר יהודה 67
 אטינגוף, ר' ראובן ליב 110
 אלוני, ר' זלמן יוסף 19
 אלחדד, ר' מסעוד 125
 אליהו, ר' מרדכי 143
 אליעזרוב, ר' יעקב 125
 אפלבוים, עזאי 93
 בוילן, ר' שמואל 25
 בוסקילה, יוסי 15
 בלייך, ר' דוד יהודה 96, 64
 בלר, ר' אברהם דב 90
 בן שמעון, ר' נ. 136, 135
 בראוטבר, חיים 126
 ברגר, ר' שמואל 37
 ברוד, ר' אליעזר יעקב 43
 ברמה, ישראל 82
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 156
 גורן, ר' שלמה 117, 116, 97, 89
 154, 153
 גרוס, ר' צבי 18
 גרוסמן, ר' ישראל 141
 גריין, יוסף 151
 גרינברג, ר' מאיר 16
 גרינפלד, ר' יהודה 76, 74, 20
 גרינפלד, ר' שמעון 84, 81
 גרשוני, ר' יהודה 95
 דומב, ר' צבי 70, 68, 60, 56, 50, 21
 148, 122, 100, 85, 77, 75
 דושינסקי, ר' יוסף צבי 88
 דיכובסקי, ר' שלמה 125
 דינסטג, ישראל יעקב 32
 דרורי. משה 152
 דרייען, ר' משה דוד 86
 הדאיה, ר' עובדיה 149, 129
 הורביץ, ר' אברהם דוד 24, 23, 12
 27, 33, 35, 54, 57, 58, 65, 101,
 121, 128
 הורביץ, ר' אריה 136, 135
 הלברשטם, ר' יקותיאל יהודה 26
 הלפריין, ר' חיים אהרן צבי 132
 הלפריין, ר' מרדכי 61, 62, 90, 126,
 143
 הרצוג, ר' יצחק אייזיק 87
 הרשלה, ר' משה 155, 106
 הרשקוביץ, בת-שבע 62
 וולדינברג, ר' אליעזר יהודה 28, 14
 42, 45, 59, 92, 93, 94, 98, 119,
 127, 130, 139
 וונדר, ר' מאיר 1
 ויס, ר' יצחק יעקב 143
 ורהפטיג, ר' איתמר 157
 ורנר, ר' שמואל ברוך 145, 140, 137
 זילברשטיין, ר' יצחק 91
 ר' זלמן משוטיגווער 73
 חדאד, ר' ישראל 150, 99, 72
 טנדלר, ר' משה דוד 105
 יאקאב, ר' משה צבי 62
 ר' יצחק מפוזנא 80
 הכהן, ר' אברהם 69
 כהן, ר' אורי 30
 כהן, איתי 22
 כהן, ר' שאר-ישוב 147, 107
 כלאב, ר' אברהם יצחק 157
 כ"ץ, ר' אליהו 13
 כ"ץ, ר' מאיר 71
 לאו, ר' ישראל מאיר 111
 הלוי, ר' חיים דוד 114, 55, 49

- פלק, ר' פסח אליהו 10
 קוטק, שמואל 6
 קוליץ, ר' יצחק 29
 קופרמן, יצחק 113
 קורצג, ר' יצחק 103
 קטן, יואל 22
 קטן, רפאל 62
 קליין, ר' מנשה 8, 131
 ראטה, ר' יחזקאל 39
 רוזין, ר' יוסף 87, 146
 רוזנברג, ר' שאול 37
 רוזנטל, ר' שמעון משה 31
 שטינברג, אברהם 3
 שטינברג, ר' חיים מאיר יחיאל 31
 שטרן, ר' משה 41
 שטרנבוך, ר' משה 53, 112
 שינברג, ר' חיים פנחס 46
 שנבלג, ר' מנחם מנדל 132
 שניאורסון, רמ"מ הצ"צ 52
 שנפלד, ר' אברהם צבי 135, 136
 שפירא, ר' אברהם כהנא 143
 שפירא, ר' משה דוד 66
 שפרן, ר' מנחם מנדל 120
 שרמן, ר' אברהם 17, 138
 לוי, יהודה 104
 לוי, יובל 5
 לויץ, ר' שלום דובר 52
 לופז, ר' מרדכי 142
 לם, ר' נחום 4
 למברגר, ר' משה נתן נטע 118
 לנדו, ר' ליווא 73
 מהדאר, ר' מסעוד 48, 79
 מינץ, מהר"ם 73
 מירון, יעקב 124
 מלכה, ר' משה 7, 34, 36, 40, 78, 83,
 115, 133, 144
 מלצר, אפרים 62
 מצגר, ר' זאב 102
 נויגרשל, ר' מרדכי 102
 ר' נחמיה מדוברובנה 52
 נלקן, דוד 126
 סגל, ר' יהודה 51
 סטויסקי, ירמיהו 11
 סילברברג, ר' אלימלך יוסף 44
 סלונים, ר' זאב דב 2
 סרבניק, ר' יהודה 47
 פולטשק, ר' משולם יהודה 39
 פופוביץ, ר' ש. 138
 פיינשטיין, ר' משה 62, 63, 108, 109,